

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview: Heersen, hiërarchie, huwelijken, Interview met promovenda Sophie Rose

Auteur: Maaïke de Jongh

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 41.1, pp. 76-78.

© 2019 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

De Nederlandse overzeese koloniën omspannen tijdens de Gouden Eeuw een enorm gebied, met inwoners van een grote diversiteit. Het rijk werd in feite bestuurd door commerciële bedrijven: de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) en de West-Indische Compagnie (WIC). Ondanks dat hun primaire bezigheid financieel gewin was, moesten ze toch een manier vinden om haar diverse inwoners in goede banen te leiden. Hoe gingen ze om met de grote hoeveelheid aan religies, gedragscodes, etniciteiten en sociale klassen? Sophie Rose houdt zich bezig met deze vraag als promovendus binnen het onderzoeksproject *Resilient Diversity*. Ze probeert hierbij verbanden te leggen tussen het rijk in het Oosten en het rijk in het Westen, en te ontdekken wat de wisselwerking was tussen de compagnieën en de lokale bevolking.

Sophie Rose volgde haar bachelor aan Amsterdam University College (AUC). Hier kreeg ze de mogelijkheid om een half jaar te studeren op McGill University, waar ze zich verdiepte in gender en seksualiteit. Daarna volgde ze de master cultuurgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht en een tweede master aan the University of Chicago. Het idee was om daar te promoveren. Het perspectief van minstens zeven jaar lang promoveren in de VS viel echter toch tegen, dus ze besloot om na de master haar koffers weer in te pakken en op zoek te gaan een plek in Nederland. Door een vacature van de Universiteit Leiden kwam ze terecht bij het onderzoeksproject *Resilient Diversity*. Binnen dit onderzoek is ze werkzaam in het deelproject *Regulating Relations: Controlling Sex and Marriage*, wat nauw aansluit bij de onderwerpen waar Rose zich tijdens haar studie op richtte.

Rose en haar collega's bestuderen hoe met diversiteit werd omgegaan het Nederlandse overzeese rijk tijdens de zeventiende- en achttiende eeuw, zowel door de Nederlanders zelf als door de lokale bevolking. Bijzonder hierbij is het onderzoeksgebied zowel het rijk van de VOC als het rijk van de WIC beslaat. Vaak worden deze twee regio's los van elkaar behandeld in aparte onderzoeksvelden, waardoor er weinig onderlinge verbanden worden gelegd. Rose doet dit door te kijken hoe de diversiteit van het rijk haar weerklank vond in de dagelijkse relaties tussen mensen. Dat betekent dat ze veel werkt met familie- en huwelijkszaken in beide regio's. Dat zijn veelal

juridische bronnen, zoals plakaten en verslagen van rechtszaken. Hierin komt de wisselwerking tussen de lokale bevolking en de VOC of WIC steeds weer naar voren, aldus Rose: 'De VOC en de WIC hadden allebei een mandaat dat ze wetten mochten en moesten handhaven, maar tegelijkertijd kwamen er op lokaal gebied specifieke dingen naar voren. Dan zie je bijvoorbeeld dat in Suriname of Guyana opeens alleen blanken na negen uur op straat mochten komen, omdat de zwarte bevolking blijkbaar als bedreiging werd beschouwd. Of er is opeens een heel specifieke regel over de huisvesting van ongehuwde vrouwen. Dat geeft aan dat er daarover iets speelde.'

Daarnaast is uit veel wetten en rechtszaken af te lezen wat de heersende normen en waarden van een bepaalde regio waren. De verschillende soorten rechtszaken die worden aangespannen geven bijvoorbeeld veel informatie over zaken als mannelijkheid en vrouwelijkheid, eer en de rol die etniciteit speelt in huwelijken. Voor Rose is de historische waarheid van de misdrijven niet zozeer relevant: 'Ik ben meer geïnteresseerd in de argumenten die mensen aandragen, of het beeld dat ze van zichzelf proberen te scheppen. Dat zegt veel over normen die er waren, bijvoorbeeld wat werd gezien als een slechte vrouw of een slechte man.'

Sophie Rose

Zo heeft Rose onder andere onderzocht wat de rol van etniciteit in huwelijken en echtscheidingen is. Interessant hierbij is dat de VOC en de WIC niet per definitie wilden dat Europeanen alleen met Europeanen trouwden. Interraciaal huwelijken kwamen met regelmaat voor, en in sommige gevallen was dat zelfs noodzakelijk. In Indonesië waren er bijvoorbeeld zeer weinig Europese vrouwen te vinden, omdat de meesten de maandenlange overtocht naar Azië niet mochten of wilden maken. Daarom trouwden veel Nederlandse mannen met lokale vrouwen. Het was echter absoluut verboden voor een lokale man om met een Nederlandse vrouw te trouwen. Hiervoor is geen duidelijke verklaring te vinden, maar Rose heeft wel een hypothese: 'Er is natuurlijk een hiërarchie binnen het huwelijk, waarin de man dominant is. Tegelijkertijd heb je ook een koloniale hiërarchie waarbij de Europeanen aan de top stonden. Dus als je het omdraait en een Aziatische of Afrikaanse man en een Europese vrouw met elkaar laat trouwen dan draai je ook de hiërarchie om, en dat vormt een bedreiging.' Er is hier overigens wel een verschil zichtbaar tussen het beleid van de VOC en dat van de WIC: in de Cariben ging het veel meer om huidskleur, terwijl in Azië ook veel andere factoren bepaalden

bij welke groep je hoorde, zoals religie, familiebanden, en opvoeding.

Ook economische motieven speelden een rol in de huwelijksregelgeving. Een mooi voorbeeld hiervan is te vinden op Sri Lanka. De samenleving daar is onderverdeeld in kasten die ieder een economische rol te vervullen hadden. Voor de VOC was de kaste van de kaneelschillers in het bijzonder relevant. 'Veel plakkatens die worden uitgegeven over huwelijksreglementen gaan allemaal over de kaneelschillers. Bijvoorbeeld als een kaneelschiller trouwt met iemand die niet christen is, worden de kinderen automatisch ook onderdeel van de kaste van de kaneelschillers, met de bijbehorende herendiensten die ten behoeve van de VOC kwamen.'

De regelgevingen van de handelsmaatschappijen waren echter niet alleen restrictief. De lokale bevolking maakte er in veel gevallen handig gebruik van. Bijvoorbeeld in Elmina: 'Mensen uit Elmina of uit de regio die met elkaar in conflict waren over bijvoorbeeld een erfenis, vroegen aan de WIC of die dat wilden beslechten. De WIC werd dus gezien als een soort neutrale partij.' Ook is bijvoorbeeld te zien dat de huwelijken in Indonesië tussen de lokale vrouwen en de Nederlandse mannen vaak een kans betekenden om hoger in de sociale hiërarchie te komen voor de gehele familie van deze vrouw. 'Mensen maken op verschillende manieren gebruik van de hulpbronnen die ze beschikbaar hebben, en dat heeft dan weer effect op de machtsstructuren die er bestaan.'

Aan het eind van haar onderzoek hoopt Rose dat ze kan laten zien dat moraliteit geen statisch gegeven is, maar dat het constant verandert doordat mensen het strategisch toepassen voor vaak heel praktische doeleinden. Dit wordt bijzonder goed zichtbaar in een diversiteitscontext zoals het Nederlandse vroegmoderne rijk, waarin mensen van ontzettend verschillende achtergronden samenleefden onder sterk ongelijke machtsstructuren. Zowel van onderaf als van bovenaf werd invloed uitgeoefend op regelgeving. Morele normen en waarden van de lokale bevolking vonden haar weerklank in de wetten, en andersom hadden de wetten invloed op structuren in de bevolking. Het is deze uitwisseling van informatie die ook bruikbaar is als voorbeeld voor het heden. 'Ik zie geschiedenis als een soort enorm laboratorium waarin allemaal experimenten worden uitgevoerd en we kunnen nu de resultaten bekijken, en daar uit leren.'